

SZEGEDI EGYETEM MAGAZIN

Szó-kalauz az információs kultúrához – megjelent Z. Karvalics László könyve

2017. május 11.

Több mint húsz éve nem tud kikerülni az információs kultúrához kapcsolódó szavak vonzásából Z. Karvalics László egyetemi docens. Tizenhét fajta fordítási kísérlet volt például annak idején arra a kifejezésre, amely végül információs szupersztráda-ként honosodott meg a magyar nyelvben: kollégájával örömeikre szolgált, hogy az ő javaslatukat fogadták el. A Szó-kalauz az információs kultúrához című kötetben 250 szócikket dolgoz fel, köztük olyanokat is, amelyeknek az SZTE BTK oktatója szerint már régen ki kellett volna kopni a nyelvből.

Cikk nyomtatás

Link küldés

Tetszik 22

Tweet

- A Tinta Kiadó gondozásában idén jelent meg a Szó-kalauz a kortárs információs kultúrához című könyve. Kinek az ötlete volt, hogy ez a szócikk gyűjtemény megíródjon?

- Ez egy olyan mű, amely egyetlen kifejezés kiterjedt családját tárja fel. Annak a 250 szó szerkezetnek a leírásával, körüljárásával, amelyben az egyik alkotó rendre az információ, föltárul az egész kortárs információs kultúra. Milyen missziót ez és kinek van rá igénye? Mindazoknak, akik az információval szakmaszerűen foglalkoznak, és mindazoknak, akik a vizsgált jelenségekkel sűrűn találkoznak a mindennapjaikban – vagyis voltaképp mindenkinek, aki e szavakkal találkozik vagy ezen szavak segítségével meg kíván nevezni egy dolgot, egy jelenséget. Kutatói pályafutásom kezdetei óta igaz, hogy ez a terület folyamatosan termeli, naponta szüli az új dolgokat, amit a köznyelvnek és számos szaknyelvnek is valamilyen módon követni kell. Az újítások nagy része a szóösszerántásban jeleskedő angol nyelvterületen születik meg, de vannak román, lengyel, japán „gyártású” szavak is. Van, hogy egyszerűen csak átültetjük ezeket magyarra, de számos esetben úgynevezett kulturális fordításra van szükség, ahol gondosan mérlegelni kell, melyik a pontos jelentésnek leginkább megfelelő és jól hangzó hazai változat. S hiába a pontosságra törekvő tudomány, néha nagy zavarok vannak a terminológiában is – nem mindegy, hogy francia vagy angol beszélő mond informatikát vagy információtechnológiát. Amikor a 90-es évek elején az adatsztrádától az információs sugárúton át tizenhét fajta fordítási kísérlet született az információs szupersztrádára (infosztráda), egy kollégámmal írtunk egy kis tanulmányt, amiben a leghelyesebbnek vélt egységes megoldás mellett érveltünk (nagy örömeinkre eredményesen). A „szenvedély” azóta tart.

- És mi a helyzet a divatkifejezésekkel?

- Azokkal nem csak nyelvvédő, hanem gondolkodást védő feladatunk is van. Amikor a morális pánik legyárt kifejezéseket, és azt megpróbálja rátukmálni az emberekre tudományos szak kifejezésként, akkor ki kell mutatni, hogy mi a gond ezzel, miért rossz a metafora, amit használ. Nemcsak az információs univerzum, hanem a nyelv működésébe és megértésébe is belemászunk, hiszen csodálatos látni, miképpen próbálja követni a nyelv a valóság változásait. Ez a követés hol sikeres, hol nem, hol pedig az igaz egy kifejezésre, hogy csak a figyelemgazdaságban próbál magának helyet kialakítani, de egyébként nincs semmi szükség rá, mert arra, amit jelteni akar, már rég óta létezik egy bevett, egyértelmű szó. Ilyenkor egy kicsit kritikai vagy vitapozícióba kell helyezkedni.

- Keverednek a szócikkekben a műfajok?

- Igen. Nagyon sokféle igény van egyszerre jelen, és változatos műfaj és stílus jellemzi ezeket a szócikkeket, melyek tulajdonképpen miniesszék. 250 miniesszé. A különböző kifejezéseknél hol ez, hol az válik fontossá. Hol az egyes tudományágak, hol adott szakmák, hol hétköznapijaink megértése szempontjából érdemesek a figyelmünkre. Hol jól ismert kifejezéseket kell nagyon pontosan megmagyarázni, követve akár a szó jelentésváltozásait is, hol azt érdemes bemutatni, hány területen van szükség új szavakra, hogy le lehessen fedni egy-egy új jelentést. S mindezek azért is fontosak számunkra, hogy a valóság leírásakor és a leglényegesebb részleteket tisztázó viták során ugyanazokat a szavakat ugyanolyan jelentésben használhassuk.

- Miért pont ez a 250 szó?

- Sokkal több volt eredetileg, 400 szóból választottam ki azt a 250-et, amit érdemesnek láttam megírni. Tegyük fel, hogy van tíz okunk arra, hogy egy kifejezésről szócikket készítsünk. Ha sikerül szépen körüljárni, akkor egy ugyanabba a kategóriába tartozó másik kifejezésre már nem feltétlenül van szükségünk. Olyan szó-furcsaságok is belekerültek, amelyekkel azt igyekszem illusztrálni, hogy miért felesleges sokszor az új szó alkotására való törekvés (mint például az információs fejhallgató), vagy mért kopik ki a nyelvből egy kifejezés, amikor a valóság másfelé kanyarodik. Akadnak olyanok is, amelyeket én ítélnék legszívesebben kihálásra, mert nagyon zavarja a tisztánlátást: ilyen például az információs túltelítődés, vagy az információs óceánba való belefulladás. Rossz hangzása miatt nem szerencsés az információs hasmenés,

nem sok esélye maradt az információs guberálónak. Léteznek nagyon hasonló kifejezések, de a rokon értelmű változatok különbségei tényleges eltérésekről üzennek: egészen más az információs alkoholista (infoholic) az információs narkós (infojunkie), az információs gyűjtőgető és az információs felhalmozó. Ami erről most elmondandó, az elmondható 250 szócikkben is.

- Fog bővülni a szócikk gyűjtemény?

- Igen, mivel a nyelv változik, folyamatosan kerülnek a látókörömbé új kifejezések, most 8-10-nél tartok az új gyűjtésben. Rádásul - mivel a könyv mellett működik egy online felület is - egy ideig nem második kiadásban, hanem egy online bővített kiadásban fogok gondolkodni. Szerintem soha nem fogok 300 szócikk fölé kúszni.

Antal Éva Eső

Cikk nyomtatás

Link küldés

Tetszik 22

Tweet

Letöltés

(/sztemagazin/aktualis-szam/2017-hu-szte-szem)

(/sztemagazin/aktualis-szam/2017-eng-

szte-szem)

(/sztemagazin/aktualis-szam/2017-eng-szte-szem)

(/sztemagazin/aktualis-szam/2017-hu-szte-szem)

(/sztemagazin/aktualis-szam/hu-szte-szem-magazin-pdf)

(/sztemagazin/aktualis-szam/eng-szte-szem-magazin-160215)

Archívum (/sztemagazin/archivum)

Írjon nekünk! (/irjon-nekunk)

(/sztemagazin/archivum)